

ENDURSKOÐENDARÁÐ

Skýrsla um störf endurskoðendaráðs

2022

Störf endurskoðendaráðs á árinu 2022

Inngangur

Endurskoðendaráð er eftirlitsaðili með störfum endurskoðenda og er verksvið ráðsins skilgreint í VIII. kafla laga nr. 94/2019, um endurskoðendur og endurskoðun. Þau lög tóku gildi þann 1. janúar 2020 en með þeim var innleidd í íslensk lög reglugerð ESB nr. 537/2014, um sérstakar kröfur í tengslum við lögboðna endurskoðun á einingum sem tengjast almannahagsmunum og niðurfellingu á ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2005/909/EB.

Hlutverk endurskoðendaráðs samkvæmt 38. gr. laga nr. 94/2019 er að hafa eftirlit með því að endurskoðendur og endurskoðunarfyrtækja ræki störf sín í samræmi við ákvæði laganna, góða endurskoðunarvenju, siðareglur endurskoðenda og aðrar reglur sem taka til starfa endurskoðenda.

Í eftirlitinu felst ábyrgð á:

- löggildingu endurskoðenda og starfsleyfum endurskoðunarfyrtækja
- beitingu viðurlaga
- eftirliti með gæðakerfi endurskoðunarfyrtækja
- gæðaeftirliti skv. VII. kafla laga nr. 94/2019
- eftirfylgni með því að kröfum um óhæði skv. V. kafla laganna sé fylgt
- innleiðingu góðrar endurskoðunarvenju og siðareglum endurskoðenda
- kröfum um endurmenntun skv. 9. gr. laganna
- starfsábyrgðartryggingu skv. 8. gr. laganna.

Endurskoðendaráð heyrir undir menningar- og viðskiptaráðuneytið (áður atvinnu- og nýsköpunarráðuneyti) og skipar menningar- og viðskiptaráðherra þrjá einstaklinga í ráðið til fjögurra ára í senn og jafn marga til vara. Skulu þeir hafa þekkingu á sviðum sem tengjast endurskoðun. Formaður skal fullnægja skilyrðum til að vera skipaður í embætti héraðsdómara. Eins skal farið um skipan varamanna.

Núverandi endurskoðendaráð var skipað frá 1. janúar 2020 en í ráðinu sitja Áslaug Árnadóttir, formaður, Hildur Árnadóttir og Jón Arnar Baldurs. Varamenn eru Anna Mjöll Karlsdóttir, varaformaður, Jóhann Gunnar Jóhannsson og Birgir Grétar Haraldsson. Starfsmaður endurskoðendaráðs er Elín Norðmann lögfræðingur.

Endurskoðendaráð hélt 14 fundi á árinu 2022 auk samráðsfunda með atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti (nú menningar- og viðskiptaráðuneyti).

Hér á eftir verður gerð grein fyrir því helsta sem kom til umfjöllunar og afgreiðslu hjá endurskoðendaráði á árinu 2022:

Gæðaeftirlit 2022

Eitt umfangsmesta verkefni endurskoðendaráðs er að sjá um að fram fari gæðaeftirlit með þeim störfum endurskoðenda sem falla undir ákvæði laga nr. 94/2019, um endurskoðendur og endurskoðun. Lögin fela í sér margvíslegar breytingar frá eldri lögum, sem meðal annars snúa að gæðaeftirliti með endurskoðendum og endurskoðunarfyrirtækjum. Samkvæmt 22. gr. laganna er endurskoðunarfyrirtækjum og endurskoðendum sem þar starfa skylt að sæta gæðaeftirliti eigi sjaldnar en á sex ára fresti. Þá er endurskoðendum eða endurskoðunarfyrirtækjum sem annast endurskoðun eininga tengdra almannahagsmunum skylt að sæta gæðaeftirliti eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti.

Eftir gildistöku laga nr. 94/2019 setti endurskoðendaráð nýjar reglur um framkvæmd gæðaeftirlits með störfum endurskoðenda nr. 1091/2020, sbr. 3. mgr. 31. gr. laga nr. 94/2019 og leystu þær af hólmi eldri reglur. Jafnframt var sett ný gjaldskrá vegna gæðaeftirlits með störfum endurskoðenda og endurskoðunarfyrirtækja, nr. 1441/2020, sbr. 40. gr. laga nr. 94/2019. Gjaldskráin gildir um innheimtu þjónustugjalda sem standa skulu undir kostnaði við gæðaeftirlit endurskoðendaráðs.

Undirbúningur gæðaeftirlitsins hófst snemma árs 2022 og voru níu endurskoðunarfyrirtæki valin í gæðaeftirlit á grundvelli áhættugreiningar í samræmi við 1. og 2. mgr. 31. gr. laga nr. 94/2019, sbr. 4. gr. reglna nr. 1091/2020. Voru boðunarbréf send út í byrjun júní 2022.

Í maí 2022 auglýsti endurskoðendaráð eftir gæðaeftirlitsmönnum til að framkvæma gæðaeftirlitið. Ráðinu bárust 16 umsóknir og var það mat endurskoðendaráðs að allir umsækjendur væru hæfir til að sinna starfi gæðaeftirlitsmanna. Til að flýta fyrir framkvæmd gæðaeftirlitsins ákvað endurskoðendaráð að bjóða öllum umsækjendum þátttöku í gæðaeftirlitinu. Einn umsækjandi dró umsókn sína þó til baka svo gæðaeftirlitsmenn í gæðaeftirliti endurskoðendaráðs 2022 voru alls 15 talsins.

Anna Birgitta Geirfinnsdóttir, endurskoðandi, var ráðin umsjónarmaður gæðaeftirlitsins en hlutverk umsjónarmanns er að halda utan um eftirlitið, vera gæðaeftirlitsmönnum til stuðnings og gæta þess að eftirlitið sé framkvæmt á samræmdan hátt. Þá lauk Margret Flóvenz, endurskoðandi, uppfærslu á leiðbeiningum um framkvæmd gæðaeftirlits hjá endurskoðunarfyrirtækjum og endurskoðendum 2022 en leiðbeiningunum er ætlað að vera gæðaeftirlitsmönnum til aðstoðar við framkvæmd gæðaeftirlitsins. Einnig nýttast leiðbeiningarnar þeim sem sæta gæðaeftirliti. Leiðbeiningarnar ná ekki yfir allt það efni sem gæðaeftirlitsmenn þurfa að kunna skil á heldur er þeim ætlað að vera viðbót við útgefna gátlista og faglega þekkingu, dómgreind og gagnrýni gæðaeftirlitsmanna. Leiðbeiningarnar verða uppfærðar eftir þörfum en þær má finna á heimasíðu endurskoðendaráðs, www.endurskodendarad.is.

Í september 2022 var haldið námskeið fyrir gæðaeftirlitsmenn þar sem farið var yfir nánari framkvæmd gæðaeftirlitsins.

Framkvæmd gæðaeftirlitsins hófst í september 2022. Ekki tókst að ljúka gæðaeftirlitinu fyrir árslok en endurskoðendaráð mun taka saman skýrslu um niðurstöður gæðaeftirlitsins og birta á heimasíðu ráðsins þegar endanlegar niðurstöður liggja fyrir.

Löggilding til endurskoðunarstarfa

Meðal verkefna endurskoðendaráðs er að veita löggildingu til endurskoðunarstarfa í stað ráðherra áður, sbr. 1. mgr. 3. gr. laga nr. 94/2019. Jafnframt skipar endurskoðendaráð þriggja manna prófnefnd endurskoðenda til fjögurra ára í senn, sbr. 7. gr. laga nr. 94/2019 og heldur prófnefndin árlega próf fyrir þá sem sækja um löggildingu til endurskoðunarstarfa. Núverandi prófnefnd var skipuð í upphafi árs 2020 og eru nefndarmenn Jón Arnar Baldurs, formaður, Sigrún Guðmundsdóttir og Unnar Friðrik Pálsson.

Próf til löggildingar til endurskoðunarstarfa voru haldin í október 2022 og var heildarfjöldi próftaka 35. Í samræmi við reglugerð nr. 595/2020, um próf til löggildingar til endurskoðunarstarfa, var prófinu skipt í tvo prófhluta og getur prófmaður, sem ekki nær tilskilinni lágmarkseinkunn, þreytt próf eða prófhluta að nýju. Frá því prófmaður nær fullnægjandi árangri í fyrsta prófhluta og þar til hann hefur lokið síðasta prófhluta mega líða þrjú ár hið mesta skv. 7. gr. reglugerðarinnar.

Próf í skattalögum, félagarétti, kostnaðarbókhalddi og stjórnendareikningsskilum fór fram þann 6. október. Tóku alls 25 manns prófið. Próf í endurskoðun og reikningskilum fór fram 10. og 13. október og tóku alls 28 manns það próf.

Í annað sinn var veitt heimild til að þreyta próf á landsbyggðinni og voru að þessu sinni haldin próf samtímis á sex stöðum á landinu, þ.e. í Reykjavík, Akranesi, Sauðárkróki, Akureyri, Selfossi og Vestmannaeyjum.

Að þessu sinni hlutu 14 einstaklingar löggildingu til endurskoðendastarfa og voru þeim afhent prófskírteini sín við útskriftarathöfn þann 14. desember 2022.

Endurmenntun

Samkvæmt 1. mgr. 9. gr. laga nr. 94/2019 er endurskoðendum skylt að afla sér endurmenntunar sem tryggir að þeir viðhaldi reglulega fræðilegri þekkingu, faglegri hæfni og faglegum gildum. Samkvæmt 2. mgr. 9. gr. laganna skal endurmenntun endurskoðenda að lágmarki svara til 20 klukkustunda á ári og samtals 120 klukkustunda á hverju þriggja ára tímabili. Eftir gildistöku nýju laganna tók gildi ný reglugerð nr. 665/2020, um endurmenntun endurskoðenda, þar sem kveðið er á um hvað teljist til endurmenntunar.

Samkvæmt 11. gr. reglugerðar nr. 665/2020 hefur endurskoðendaráð eftirlit með því að endurskoðendur uppfylli kröfur um endurmenntun. Endurskoðendum ber sjálfum að halda skrá yfir endurmenntun sína og staðfestingar á henni. Félag löggiltra endurskoðenda (FLE) hefur haldið utan um endurmenntun félagsmanna sinna og komið upplýsingum til endurskoðendaráðs fyrir 1. febrúar ár hvert, sbr. 3. mgr. 11. gr. reglugerðar nr. 665/2020. Þeir endurskoðendur sem

ekki eru félagar í FLE bera sjálfir ábyrgð á því að senda ráðinu upplýsingar um endurmenntun sína innan framangreinds tímamarks.

Þegar upplýsingar um stöðu endurmenntunar endurskoðenda í upphafi árs 2022 lágu fyrir kom í ljós að sex endurskoðendur höfðu ekki fullnægt skilyrðum 9. gr. laga nr. 94/2019, sbr. 4. gr. reglugerðar nr. 665/202. Endurskoðendaráð fylgdi málum eftir gagnvart þeim endurskoðendum með bréfum þar sem óskað var skýringa. Þegar skýringar höfðu borist var málum gagnvart fjórum endurskoðendum lokið af hálfu endurskoðendaráðs þar sem viðkomandi endurskoðendur gátu sýnt fram á fullnægjandi endurmenntun. Tveir endurskoðendur óskuðu eftir innlögn löggildingar skv. 1. mgr. 11. gr. laga nr. 94/2019 og féllst endurskoðendaráð á beiðni þeirra.

Starfsábyrgðartryggingar

Um starfsábyrgðartryggingar er fjallað í 8. gr. laga nr. 94/2019 og reglugerð nr. 1010/2020 um starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda.

Árleg eftirfylgni

Samkvæmt 8. gr. laga nr. 94/2019 er endurskoðendum skylt að hafa starfsábyrgðartryggingu hjá váttryggingafélagi sem hefur heimild til að veita þjónustu hér á landi vegna fjárhagstjóns sem leitt getur af gáleysi í störfum þeirra sjálfra eða starfsmanna þeirra samkvæmt lögunum. Ber þeim fyrir 15. janúar ár hvert að senda endurskoðendaráði staðfestingu þess að þeir hafi gilda starfsábyrgðartryggingu. Ákvæði laganna um að endurskoðendur hafi gilda starfsábyrgðartryggingu eru ófrávíkjanleg og uppfylla þeir, sem ekki hafa slíka tryggingu, ekki skilyrði til að halda löggildingu sinni til endurskoðunarstarfa.

Með vísan til framangreinds yfirlýsingar endurskoðendaráð í upphafi árs 2022 innsendar upplýsingar um starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda fyrir árið 2022. Haft var samband við þá aðila sem ekki var staðfest að hefðu tryggingu og var þeim gert að skila ráðinu staðfestingu um gilda starfsábyrgðartryggingu. Barst slík staðfesting í öllum tilvikum.

Uppsögn starfsábyrgðartrygginga

Komi til þess að lögbundinni starfsábyrgðartryggingu endurskoðanda sé sagt upp tilkynnir viðkomandi váttryggingafélag það til endurskoðendaráðs, sbr. 3. gr. reglugerðar nr. 1010/2020. Endurskoðendaráð fékk nokkurn fjölda tilkynninga frá váttryggingafélögum um að starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda væru ekki lengur í gildi hjá þeim. Endurskoðendaráð óskaði í kjölfarið eftir staðfestingu frá viðkomandi endurskoðendum um að þeir hefðu aflað sér fullnægjandi ábyrgðartryggingar hjá öðru váttryggingafélagi. Bárust slíkar staðfestingar í öllum tilvikum.

Endurskoðendaskrá

Með lögum nr. 94/2019 var umsjón endurskoðendaskrár flutt frá ráðuneytinu til endurskoðendaráðs. Um endurskoðendaskrá er fjallað í 5. gr. laga nr. 94/2019 og í reglugerð nr. 666/2020 um opinbera skrá yfir endurskoðendur og endurskoðunarfyrtæki.

Endurskoðendaráð uppfærði endurskoðendaskrá jafnóðum á árinu 2022 og er skráin birt á heimasíðu ráðsins, www.endurskodendarad.is.

Innheimta eftirlitsgjalds endurskoðenda

Endurskoðendaráð hefur umsjón með innheimtu eftirlitsgjalds endurskoðenda en gjaldinu er ætlað að standa straum af kostnaði við störf endurskoðendaráðs. Framkvæmd innheimtunnar er í höndum menningar- og viðskiptaráðuneytisins. Um álagningu og innheimtu eftirlitsgjaldsins er fjallað í 39. og 40. gr. laga nr. 94/2019 og er gjalddagi þess 1. apríl ár hvert.

Áritun endurskoðenda sem ekki starfa hjá fyrirtæki sem fengið hefur starfsleyfi sem endurskoðunarfyrtæki

Á árinu 2022 hafði endurskoðendaráð til meðferðar eina ábendingu frá ársreikningaskrá um ársreikning sem áritaður var af endurskoðanda sem ekki starfaði hjá fyrirtæki sem fengið hafði starfsleyfi sem endurskoðunarfyrtæki, eins og áskilið er í 4. gr. laga nr. 94/2019. Af hálfu endurskoðendaráðs var málið litið alvarlegum augum og var það mat ráðsins að umrædd háttsemi fæli í sér brot gegn 1. mgr. 4. gr. laga nr. 94/2019 og 1. mgr. 14. gr. sömu laga. Það var jafnframt mat endurskoðendaráðs að umrædd háttsemi kynni að varða áminningu og/eða tímabundinni niðurfellingu löggildingar til endurskoðunarstarfa skv. 2. mgr. 48. gr. laga nr. 94/2019. Viðkomandi endurskoðanda var kynnt framangreind afstaða endurskoðendaráðs og honum gefinn kostur á að koma að andmælum skv. 13. gr. stjórnisýslulaga nr. 37/1993. Varð það niðurstaða endurskoðendaráðs að veita endurskoðandanum áminningu og fella löggildingu hans niður tímabundið í einn mánuð. Þess má geta að þrjú sambærileg mál voru til meðferðar hjá endurskoðendaráði árið 2021.

Eftirlit með starfs- eða firmaheitum

Í 1. mgr. 6. gr. laga nr. 94/2019 kemur fram að öðrum en endurskoðendum og endurskoðunarfyrtækjum sé óheimilt að nota orðin endurskoðandi eða endurskoðun í starfs- eða firmaheiti sínu. Þá sé óheimilt að vekja þá trú að aðili, sem ekki hefur fengið löggildingu sem endurskoðandi eða er án gildra réttinda, sé endurskoðandi með notkun starfsheitis, firmanafns eða með öðrum misvísandi hætti. Á árinu 2022 komu nokkur mál slík til skoðunar hjá endurskoðendaráði. Í þeim málum sendi endurskoðendaráð viðkomandi aðilum bréf þar sem þess var krafist að brugðist yrði við svo ekki væri brotið gegn 6. gr. laga nr. 94/2019.

Meðferð erinda

Á árinu 2022 bárust ráðinu margvísleg erindi, ábendingar og kvartanir og hlutu flest málanna endanlega afgreiðslu á árinu.

Samskipti við menningar- og viðskiptaráðuneytið

Endurskoðendaráð átti góð samskipti við menningar- og viðskiptaráðuneytið á árinu 2022 varðandi málefni endurskoðendaráðs. Var þar bæði um að ræða reglulega samráðsfundi sem og önnur samskipti vegna margvíslegra mála tengd ráðinu. Meðal þeirra mála sem rædd voru á fundum endurskoðendaráðs og ráðuneytisins voru álitamál sem varða beitingu viðurlaga af hálfu ráðsins vegna brota á siðareglum endurskoðenda en nokkur slík mál hafa komið upp hjá ráðinu frá gildistöku laga nr. 94/2019. Í 2. mgr. 17. gr. eldri laga um endurskoðendur nr. 79/2008 var að finna skýra heimild endurskoðendaráðs til að beita viðurlögum, m.a. í formi áminningar, í þeim tilvikum þegar brotið var gegn ákvæðum laganna, þ.m.t. 2. mgr. 8. gr. þar sem kveðið var á um skyldu endurskoðenda til að hlíta siðareglum Félags löggiltra endurskoðenda. Í 48. gr. núgildandi laga nr. 94/2019, sem gildi tóku 1. janúar 2020, er að finna hliðstætt viðurlagaákvæði. Samkvæmt þeim lögum var þó sú grundvallarbreyting gerð að endurskoðendum er ekki lengur skylt að eiga aðild að Félagi löggiltra endurskoðenda. Í 1. mgr. 14. gr. laga nr. 94/2019 er kveðið á um skyldu endurskoðenda til að hlíta siðareglum án þess þó að tilgreint sé við hvaða siðareglur sé þar átt. Í ljósi framangreinds telur endurskoðendaráð að lagastoð skorti varðandi heimildir ráðsins til að beita viðurlögum samkvæmt X. kafla laga nr. 94/2019 vegna atvika, sem rekja má til brota á siðareglum. Eftir gildistöku laga nr. 94/2019 hefur endurskoðendaráð því ekki beitt viðurlögum í tengslum við úrlausnir mála sem ráðinu hafa borist og varða brot á siðareglum. Það er mat endurskoðendaráðs að brýnt sé að gera viðeigandi breytingar á lögum nr. 94/2019 til að bæta úr framangreindum annmarka. Erindi þess efnis voru send ráðuneytinu á árunum 2020 og 2021 og hafa verið ítrekuð reglulega á fundum endurskoðendaráðs og ráðuneytisins, m.a. á árinu 2022.

Á fundum endurskoðendaráðs og ráðuneytisins var einnig rætt um áður sent erindi ráðsins varðandi eftirlit með endurskoðunarnefndum, á grundvelli c. liðar 1. mgr. 27. gr. reglugerðar ESB nr. 537/2014 sem innleidd var í íslenska löggjöf með gildistöku laga nr. 94/2019. Samkvæmt ákvæði 1. mgr. 27. gr. reglugerðarinnar skulu lögbær yfirvöld, sem tilnefnd eru samkvæmt 1. mgr. 20. gr. og Evrópska samkeppnisnetið, eftir atvikum, reglulega vakta þróun á markaði varðandi veitingu þjónustu á sviði lögboðinnar endurskoðunar til handa einingum sem tengjast almannahagsmunum. Er frammistaða endurskoðunarnefnda meðal þeirra atriða sem meta skal í því sambandi. Um endurskoðunarnefndir er fjallað í lögum nr. 3/2006, um ársreikninga, en endurskoðendaráð hefur ekki valdheimildir til að hafa eftirlit með því að ákvæðum þeirra laga sé framfylgt. Ráðið hefur því aðeins heimildir til að hafa eftirlit með því að endurskoðendur ræki skyldur sínar gagnvart endurskoðunarnefndum en ekki heimildir til að framfylgja eftirliti með endurskoðunarnefndunum sjálfum og starfsemi þeirra, eins og skylt er samkvæmt framangreindu ákvæði reglugerðar ESB. Endurskoðendaráð telur bagalegt að hafa ekki viðhlítandi eftirlitsheimildir hvað endurskoðunarnefndir varðar og sendi það ráðuneytinu upphaflega erindi þess efnis á árinu 2020. Í erindinu kom fram að ef fela eigi endurskoðendaráði eftirlit með endurskoðunarnefndum þurfi lagabreytingar að koma til.

Þess má geta að í drögum að frumvarpi menningar- og viðskiptaráðherra um breytingar á lögum um endurskoðendur og endurskoðun og lögum um ársreikninga sem birt var í samráðsgátt stjórnvalda í nóvember 2022 er tekið á framangreindum atriðum auk nokkurra annarra

mikilvægra atriða sem eru í samræmi við ábendingar sem endurskoðendaráð hefur beint til ráðuneytisins á árunum 2020-2022.

Erlent samstarf

Í kjölfar þess að ákvæði tilskipunar ESB nr. 2014/56 og reglugerð ESB nr. 537/2014 voru innleidd í íslenskan rétt með gildistöku laga nr. 94/2019 hóf endurskoðendaráð að taka þátt í fundum CEAOB (Committee of European Auditing Oversight Bodies). CEAOB er samstarfsvettvangur eftirlitsaðila með endurskoðendum í Evrópusambandinu og er ætlað að styrkja samevrópskt eftirlit og samræmda framkvæmd framangreindra Evrópugerða. Endurskoðendaráð er áheyrnaraðili að ráðinu.

Fulltrúi endurskoðendaráðs tók þátt í rafrænum fundi CEAOB í mars og í júlí og nóvember 2022 sóttu fulltrúar endurskoðendaráðs fundi CEAOB í Brussel en um var að ræða fyrstu staðfundi CEAOB eftir afléttingu samkomutakmarkana af völdum COVID-19.